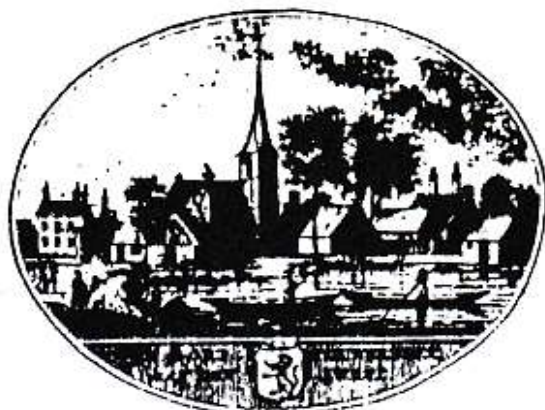

NIEUWSBRIEF

HISTORISCHE VERENIGING

NIEUWERKERK AAN DEN IJSSEL

Secr. Verzetsstraat 76
2912 CV Nieuwerkerk aan den IJssel
Bankrek. 3452.94.203
Oudheidkamer: 's-Gravenweg 8

No 3 - september 1992

WELKOM

Sinds de tweede nieuwsbrief (juni 1992) is er weer een nieuw lid. We heten hem hartelijk welkom. Het ledental groeide naar 54. Het nieuwe lid is G.Z. Post, Middelweg 4, 2811 PK Reeuwijk. Aan alle leden vragen we ook inzet als vrijwilliger. Medewerkers zijn in soorten gewenst. Praat er eens vrijblijvend over.

OPEN (MONUMENTEN)DAG

Hoewel Nieuwerkerk aan den IJssel verder niet meedoet aan de Open Monumentendag, is 12 september gekozen als de eerste open dag van de Oudheidkamer. We hopen u te begroeten tussen 10 en 4 uur! Het bestuur zegt iedereen dank, die voorwerpen schonk, uitleende of hielp bij de inrichting. Met name geldt die dank de familie Molenaar en de heer Doornhein. Molenaar en Doornhein zullen dan ook de kamer om 10 uur passend 'openzagen'.

De inrichting als oudheidkamer zelf is voor een koestal uiteraard niet historisch (zelfs de woonhoek is ter plekke van de mestgang in plaats van - zoals weleer 's zomers - op de voerdeel). Te zien zijn naast algemene onderdelen echt aparte hoekjes voor het agrarisch bedrijf, timmerman, smid en schoenmaker en dus een huiselijke hoek met kamertje, fornuis en washok!

Aan de voorbereidingen en de opening is en wordt royaal aandacht geschonken door alle regionale kranten, de LON-radio en radio West. (Dat laatste leidde zelfs tot een schenking uit Leimuiden!)

Als volgende open dag is gepland 24 oktober, de tweede zaterdag van de herfstvakantie. Als attractie kunnen kinderen (en ouderen) dan worden gewogen en daarvan een certificaat krijgen!

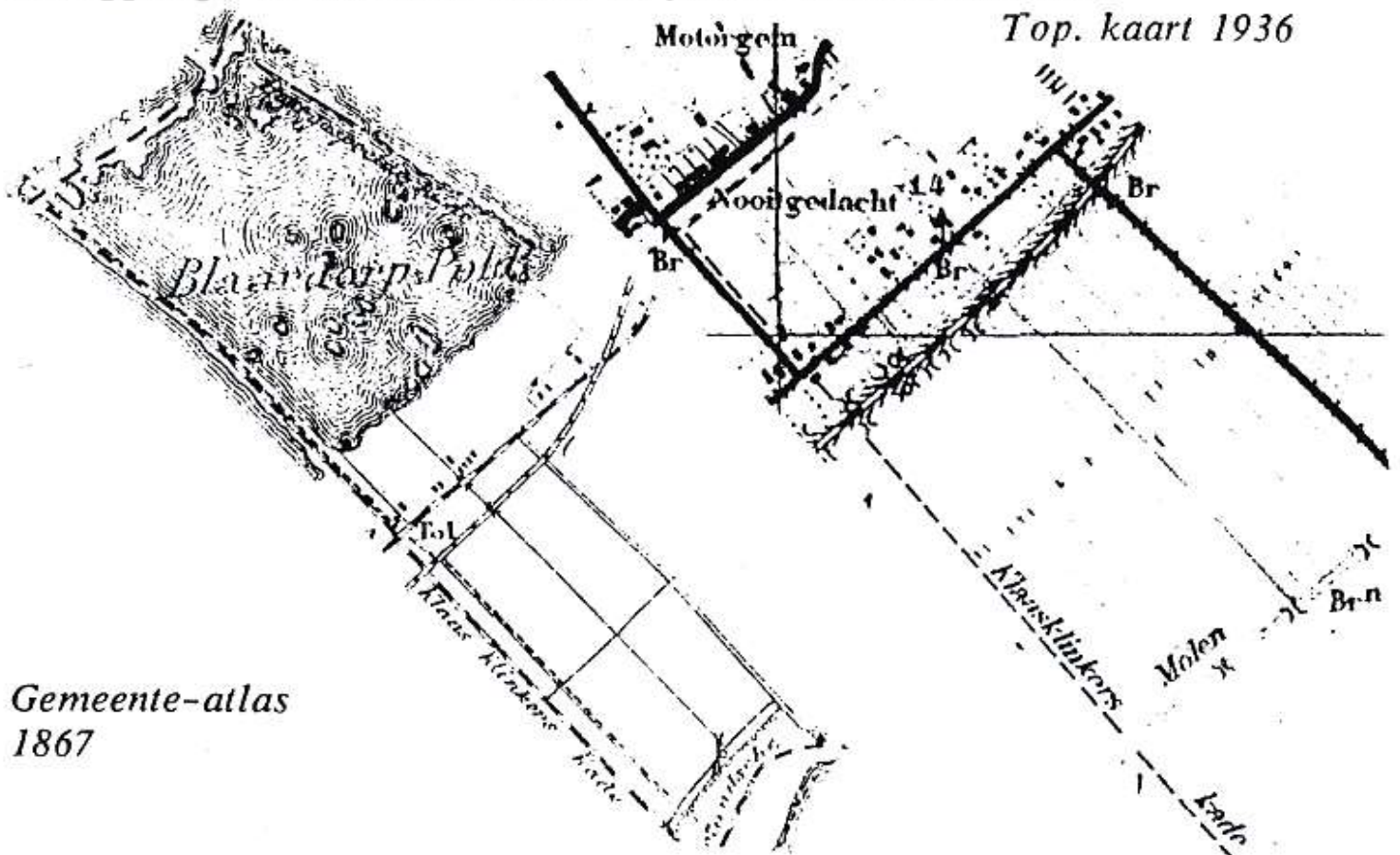
Hoewel uiteraard alleen de stalruimte is te bezichtigen, wordt in deze nieuwsbrief toch een eerste beschrijving van de gehele boerderij gegeven.

NOOIT GEDACHT, een kaasboerderij in de polder Blaardorp (een aanzet tot een bouw- en bewoningsgeschiedenis)

1. De polder

De boerderij met thans de naam 'Nooit Gedacht' is nu de laatste Nieuwerkerkse boerderij aan de 's-Gravenweg voor de grens met Capelle. 'Aen S'gravenwech vant Westeijnde aen' was dit vijfde perceel in 1627 bewoond door Joris Claesz. Clinckerts weduwe. Naar haar schoonvader zal de Klaas Klinkerskade zijn genoemd.

Zowel de ontginning van de polder Blaardorp als de aanleg van de 's-Gravenweg zijn te dateren op de 13de eeuw. Eerst was er een natuurlijke afwatering. Daarom staan oude boerderijen aan de noordzijde van de ook waterkerende weg. Al in 1492 is sprake van een nieuwe watermolen in Blaardorp. Aan de waterbreedte en de brug in de 's-Gravenweg is de Blaardorpsche Molenvliet nog herkenbaar. In 1853 verenigde de polder Blaardorp zich met de oudere poldercombinatie Esse en Gansdorp. In 1866 werd de Blaardorpschen molen verplaatst en heringezet als bovenmolen voor de Esseboezem. Tot 400 meter benoorden de weg was de polder intussen verveend. De daardoor ontstane plassen werden in 1874 drooggelegd en vormden mede de polder Prins Alexander.

2. De weg

De 's-Gravenweg werd in 1680 bestraat ter breedte van 9 voet oftewel ca. 2,8 meter. (Nog in 1932 besloeg de verharding maar 3,5 van het 6 meter brede profiel tussen de knotwilgen.) Om de kosten te betalen verschenen er tolhekken, o.a. bij de herberg "De Roode Leeuw". Na de ingebruikname van de Rijnspoorweg (nu tracé Schielandweg) in 1855 staakte men in 1857 de tolheffing.

Het postadres van 'Nooitgedacht' was in de 20ste eeuw tot circa 1940 's-Gravenweg B4/5 en is sindsdien 's-Gravenweg 6/8.

Tekening Octave de Coninck, z.j. (ca. 1965).

3. De boerderij van buiten

Via een betonnen brug met een *fraai* gietijzeren toegangshek bereikt men het erf. Op de hekpalen prijkt de naam "NOOIT GEDACHT". De boerderij staat rechts van de brede oprijweg met iepenhagen en heeft zoals gebruikelijk aan de 's-Gravenweg het voorhuis met rieten dak als dwarshuis geplaatst. Het volgens de rijksmonumentenlijst 18de eeuwse pand heeft een L-vormige plattegrond. (O.a. op grond van schouwtegels en een volgens de bewoner nu in een balk verscholen jaartal lijkt 1677 het bouwjaar van het voorhuis.) Publicaties spreken van een boerderij van het 'krukhuisstype'. De voorgevel is gepleisterd en gesausd en heeft houten T-schuifvensters met houten luiken. (Wellicht zitten ook achter de pleisterlaag de in zij- en achtergevels herkenbare ijsselsteentjes.) Geschoren lindes dienen voor als schaduwbomen. Rechts van de voordeur herkent men de op- of herenkamer met daaronder de melkkelder. De deur voor het woongedeelte bevindt zich in de zijgevel. (Dit geveldeel is in de 20ste eeuw zichtbaar verbouwd, o.a. met vergrote vensters en een koekoek.) Aan de aan het water gelegen zijgevel bevindt zich een - inmiddels ingekortboen- en spoeihok. Ooit was daarin een spoeivlonder en een

koelbak voor de melk. De versierde dakrand is met het inkorten verplaatst. Achter het boenhok is een 19de eeuws zomerhuis herkenbaar (nog niet aanwezig op de kaart uit 1832). Zoals de naam zegt, woonde men daar ooit 's zomers in. Volgens de overlevering is in dit geval het zomerhuis benut als paardekarnhuis (of is het karnhuis omgebouwd tot zomerhuis?). Daarachter heeft de stal een voor dit pand uniek, maar traditioneel ijzeren stalvenster van rond 1900. De aangebouwde koestal, gedekt met gesmoorde hollandse pannen, is 19de eeuws (wat bij het Monumenten Inventarisatie Project in 1989 tot het misverstand leidde dat de gehele boerderij van ca. 1850 zou zijn!). Aan de achterzijde treft men op de begane grond drie staldeuren aan. De grotere achterstaldeur middenin geeft toegang tot de brede voerdeel, hier 'boes' genaamd. (De breedte van wel vijf meter was niet nodig voor het voeren, slachten en evt. zomerbewoning, terwijl de achterstaldeur wagenstalling beperkte. Deze breedte is bij meer boerderijen een open vraag.) De beide kleinere groep- of mestdeuren aan de zijkanten ontsluiten de mestgangen, die achter de koestanden liggen: het is een groepstal. Mest werd met kruiwagens uit de koegang door de groepdeuren naar buiten gereden en per schouw afgevoerd. Later werd een ingenieus systeem van locale riolen en gierkelders gebouwd.

Op de verdieping treft men een kennelijke hooideur aan alsmede twee rondboogvensters. Tenslotte bevat de 19de eeuwse stal aan de zijde van de oprijweg vier oude gietijzeren rondboogvensters en een in mortel gegoten afgesleten steen met de tekst "*De eerste steen (is) gelegd door M. Molenaar MZ leeftijd .. jaaren .. juni (?) 18..*".

In de buitengevels vallen overal muurankers op.

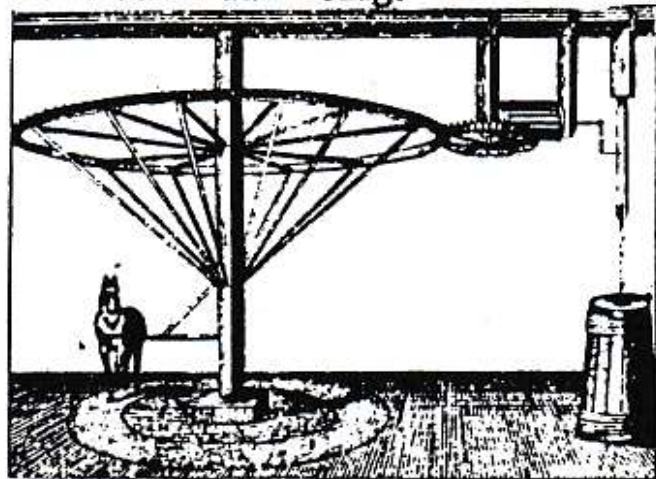
De oude hooiberg met lange houten roeden en verstelbare met riet gedekte lichte houten bekapping - met een heef(t) omhoog te takelen - is rond 1917 voorzien van een leien kap. Deze is op zijn beurt rond 1980 vervangen door één van profielplaten. De plek in het verlengde van de stal dateert minstens van 1903. Oorspronkelijk stond de hooiberg volgens een kaart van 1832 naast de boerderij, links van de oprijweg. In de toenmalige stal zal dus wel een toegang opzij zijn geweest.

Links van de oprijweg staat een houten wagenshuur op stenen voet met vooraan 2 inrijdeuren. Een gedenksteen heeft als ingehakte tekst: "*De eerste steen is gelegd door M. Molenaar Mz oud 6 jaar 23 juli 1903*". Het dak heeft de nokrichting naar de straat, houten windveren en een koe als windvaan. In de rode pannen is aan de zuidwestzijde in een veld van blauwe pannen de naam 'M. Molenaar' ingelegd. In 1979 is links van de oprijweg een loopstal gebouwd.

4. De boerderij van binnen

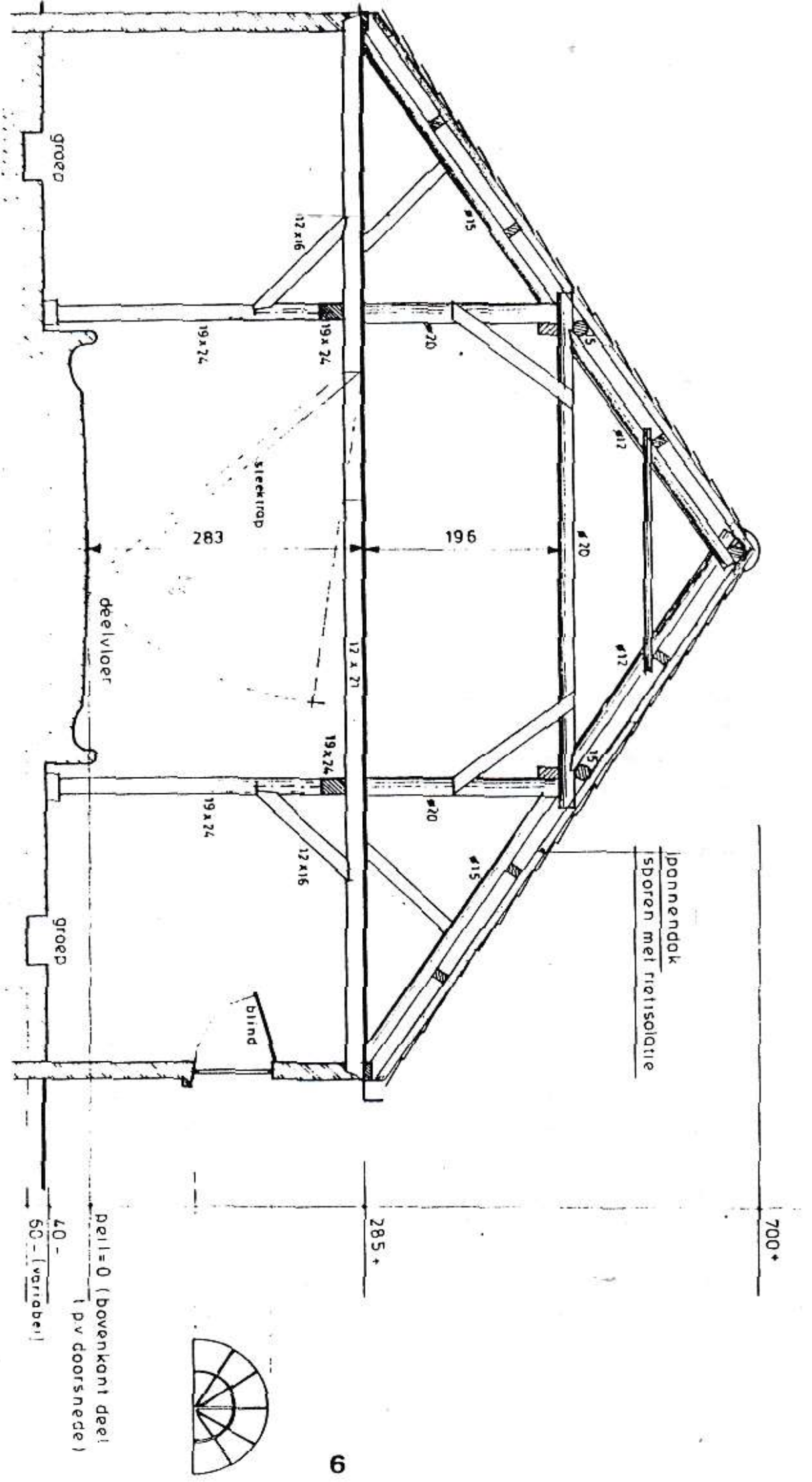
Het wellicht 17de eeuwse voorhuis is terwille van bewoning uiteraard vaak aangepast. In vroeger tijd moet de voordeur toegang hebben gegeven tot een links daarvan gelegen kaaskamer. In dit voorhuis geeft nog steeds een trapje toegang tot de opkamer. De binnendeur naar de opkamer is oorspronkelijk. Op de houten kelderzolder had ook deze opkamer eertijds een tegelvloer (verwijderd in 20ste eeuw). Zo'n opkamer werd o.a. als kraamkamer ingericht. Een bedstede met wellicht een kinderkrebbel zal aanwezig zijn geweest. Achter het voorhuis moet een breed bouwhuis of brede keuken zijn geweest. Via aftreden is er toegang tot een kelder met o.a. legplanken. Deze melkkelder heeft aan de achterzijde een isolerende dubbele houten buitendeur. In dit bouwhuis moet de schoorsteen zo geplaatst zijn geweest, dat de boer aan het vuur gezeten door de (open) voorstaldeur zijn vee in de gaten kon houden. Terzijde van de 20ste eeuwse schoorsteen zijn in een kast in de woonkamer nog gaven 17de eeuwse figuratieve tegels van een zo geplaatste schouw present! In de gangvloer en zolder is de plaats van de karn herkenbaar. Karnhuizen of -schuren stonden altijd dicht op en in verbinding met de boerderij. Een paard dat aan een bepaalde balkinstallatie was verbonden, liep in die schuur de hele dag in het rond - soms gestimuleerd door een hondje - waardoor een ijzeren vork in de in de boerderij aanwezige melkbak op en neer werd bewogen en er zodoende werd gekarnd. Op de zolder zijn nog twee gaven bedsteden aanwezig.

*Karnmolen uit:
H.P. Hylkema,
Leerboek der zuivel-
bereiding, 1896.*

In de 19de eeuwse stal van elf bij vijftien meter stonden circa 30 koeien tot 1990 's winters in twee rijen met hun koppen naar het midden en de staart omhoog gebonden. Oorspronkelijk zullen ze aan een halstouw tussen 's zomers wegneembare standvinken hebben gestaan. Het koestalprofiel wordt gemarkeerd door de acht stijlen met korbelen. Dit profiel heeft aan de buitenzijden betonnen koe- of kruigangen en groepen (één ervan is in 1992 voor de oudheidkamer met zand gevuld en bestraat), en in mortel bestrate standstroken. Weleer werd in het zand op de nog aarden standstroken 's zomers figuren geharkt. Staartlatten voor de staartrepen (touwen)

Tekening R. Koornwinder 1992

en openingen in de stijlen voor schoftbomen zijn aanwezig. Aan weerszijden van de brede boesvloer (nu beton, wellicht ooit rode vierkante tegels) zijn voer- en drenkgoten, lang gevoed door een pomp uit de koelbak. Het nu alleen op de waterleiding aangesloten oude kraantje is nog present. (Veel grotere koperen pompkranen bevinden zich in de collectie van de Oudheidkamer.) Nog later kwamen er automatische drinkbakjes, uiteraard op leidingwater. (Terwille van de oudheidkamer zijn die aan de noordoostzijde met de metalen koeboxen in 1992 verwijderd.) Ook kwamen er leidingen voor het gemechaniseerd melken. De stal werd gelicht en deels *gelucht door vijf buitenramen met aan de bovenzijde scharnierende binnenluiken of -blinden*. Daarnaast zijn er ook twee gietijzeren binnenramen naar de woning. Een steektrap zorgt voor de verbinding met de zolder. Daar valt op dat de hoofd- en tussenspanten verschillende balken hebben. De tussenspanten, die niet met stijlen zijn verbonden, zijn vast toegevoegd terwille van het vervangen van het rieten staldak door een pannendak met rietisolatie. In de zoldervloer is de omtrek van een vroegere ventilatiekist nog zichtbaar. Aan de zijkanten is de vloer bewust een strook opengelaten. Met gesneden romeins genummerde schotten kan zo stalventilatie worden geregeld. Een gesloten houten beschot zorgt voor afscheiding met het voorhuis.

5. De eigenaren en bewoners

Bij de start van het Kadaster in 1832 was de boerderij eigendom van de vrijgezelle bewoner Leendert (van) de Graaff, geboren te IJsselmonde. Hij overleed op 23 januari 1853 op de leeftijd van 86 jaar zonder beroep. Daarna liet de familie De Graaff de boerderij veilen. De bouwmanwoning heette toen in de akte *'geschikt voor twee woonhuizen'*. Volgens de overlevering woonden Maarten Molenaar en Aaltje Verkaik uit Stolwijk, in 1837 daar gehuwd, er sinds 1838 ook al op. Akten van de burgerlijke stand bevestigen dat voor de verkoop van 1853 Maarten Molenaar op die hoeve bouwman was. Voor f 22.405,- kochten drie Nieuwerkerkse notabelen in 1853 de hoeve: de geneesheer H.G. Holsteijn, de steenbakker F. Mijnlieff Azn en de bouwman (=boer) A. Hoogendijk Hzn. In 1856 verkochten zij alles voor f 23.000 aan ... Maarten Molenaar. (En wie zou dan geen *'Nooit gedacht'* op zijn hek zetten?) Er was toen ruim 24 bunder land bij. Deze Maarten Molenaar Azn, in 1809 geboren in 't Beijersche onder Stolwijk, overleed in 1898. Zijn zoon was Maarten Molenaar (1861-1938), die trouwde met Trijntje van den Dool (1869-1951) en naast veehouder ook veehandelaar en raadslid/wethouder was. Zijn opvolger was Marius Johan Molenaar (1906-1986), gehuwd met Pieterella Janna Anker (1907-1989). De veehouderij is vervolgens als firma gedreven door de tweelingbroers Maarten en Wim

Molenaar. De eerste bleef na zijn huwelijk met Evertje van Rossum op de boerderij wonen. Inmiddels wordt de boerderij dus bewoond door de vierde en vijfde generatie Molenaar!

A. d. B.

Gedrukte bronnen:

- J. Geselschap, De straatweg Rotterdam-Gouda (1680-1857) en het Goudse wagenveer (1653-1852), in: Rotterdams Jaarboekje 1970, p. 210 e.v.
- J. Geselschap, Een 'adresboek' van Nieuwerkerk aan de IJssel uit het jaar 1627, in: Ons Voorgeslacht 1972, p. 335 e.v.
- W. van der Ham, Een boerderij nabij de stad. De geschiedenis van de veranderingen van het landschap en het boerenbedrijf ten oosten van Rotterdam [m.n. over de Capelse scoutingboerderij], Rotterdam 1989.
- R.C. Hekker e.a., De Nederlandse boerderij in het begin van de 19de eeuw, Arnhem 1989.
- L.F. Teixeira de Mattos, De waterkeringen, waterschappen en polders van Zuid-Holland, dl II, Den Haag 1908, p. 711-715.
- A.M. Verbeek, Consentent (...) Schieland 1490-1592, in: Ons Voorgeslacht 1969.
- J. Verheul, Kralingen en 's-Gravenweg alsmede de oude merkwaardige buitenhuizen en boerenhofsteden aan dien weg, Rotterdam 1932 (herdruk Arnhem 1970).
- Boerderijen in Zuid-Holland, aquarellen van J. Verheul Dzn, Zutphen 1989.

Geschreven bronnen:

- ARA Den Haag, OAT Kadaster 1832, gem. Nieuwerkerk a/d IJ, sectie A.
- ARA Den Haag, coll. DTB Stolwijk 1, pag. 233.
- ARA Den Haag, Burgerlijke Stand Stolwijk 1837/Nieuwerkerk a/d IJssel 1853
- Kadaster Rotterdam, registers van overschrijving 1853 en 1856.

Kadastraal minuutplan van de boerderij uit 1832

Volgens de OAT waren de percelen 1002-1010 in 1832 alle in het bezit van Leendert de Graaff en was het gebruik ervan als volgt:

- 1002 bosch, hakhout
- 1003 weiland
- 1004 boomgaard
- 1005 bosch, hakhout
- 1006 huis, schuur en erf
- 1007 boomgaard
- 1008 boomgaard
- 1009 watering
- 1010 watering

